

Skolminnen 1962

Ystadstudent 1962

Kära Ystadstudenter – kära jubilarer

Man brukar ju tala om att återvända till brottsplatsen. När det gäller Ystad har det ju fått en alldeles speciell betydelse. Vem kunde 1962 tro att det idylliska Ystad skulle framställas som Sveriges Midsummer av en f d Ystadstudent. Dessbättre tycks ju ändå de flesta ha överlevt. Men på vår tid hade vi ju faktiskt ett mord på riktigt. Jag minns att det var obehagligt att cykla förbi brottsplatsen sena kvällar på väg ut till mitt arbete som nattportier på Saltsjöbaden. Det mordet är för övrigt så vitt jag vet aldrig uppklarat. Men så hade Ystadpolisen heller inte tillgång till någon kommissarie Wallander.

Många av oss jubilarer har inte träffats sedan 1962. En del av oss sågs kanske på 25-års jubileet. Så säkert kommer dagen innebära att vi träffar kamrater som vi inte sett på 50 år. Och säkert kommer det att leda till många samtal om gemensamma minnen. Men det kan ha sina risker att återuppta bekantskapen efter så många år. Jag minns en historia från min barndom. Min mors morbror hette Strutzenblad. Han var murare, men kallade sig för byggmästare. Som ung hade han, som de flesta på den Österlenska kusten, där jag är född, seglat på de sju haven eller åtminstone i Östersjön. Nu var han till åren kommen och fast bosatt utanför Skillinge, vilket han sällan lämnade för längre resor. Dock företog han en dag en resa till det fjärran Malmö. Väl hemkommen fick han frågan om hur resan varit. Han berättade då att han på en parkbänk på Gustav Adolfs Torg hade träffat en man som han hade seglat ihop med för 50-år sedan. Och förstär ni sa Strutzenblad: Vi satt där på bänken och pratade minnen i en och en halv timme innan vi kom underfund med att det var vare sig han eller jag! Så kan de gå när man träffas efter 50-år!

Ja, vad minns man efter 50 år? Vad hände 1962? Jag kan friska upp ert minne med hjälp av några knapptryckningar på Google. Här hemma kan vi notera att riksdagen beslutar att minska antalet kommuner från över 1000 till 300 och att införa en obligatorisk 9-årig grundskola. Arlanda flygplats invigs.

Sverige vinner ishockey – VM när pucken med Hylands hjälp gliider in i måål.

På nöjesfronten händer en del. Valfrid Lindeman gör sitt första framträdande i Gröna Hund. Det är premiär för Svensktoppen, Hylands hörna och Fråga Lund. Vi minns årets 1 april skämt. När en del lurades att dra en nylonstrumpa över teven för att kunna se färgteve. Vi kan också notera att Beatles blir refuserade av skivbolaget Decca, men kommer ändå ut med sin första skiva. Rolling Stones bildas i London.

Internationellt är det ett dramatiskt år. Kolonialismen håller på att avvecklas. Algeriet blir självständigt från Frankrike, Uganda från England och Rwanda och Burundi från Belgien. Högsta domstolen i USA förklarar att rasåtskillnad på offentliga transporter strider mot konstitutionen.

Det kalla kriget var kanske som allra närmast att bli ett hett krig under det här året. Sovjet placerade långdistansmissiler på Cuba. USA beslöt om en blockad av Cuba och världen höll andan under några dagar. Själv befann jag mig med min bror på ett litet hotell några mil utanför Aten helt utestängda från omvärlden. Vår grekiske kypare demonstrerade vad som hände med hjälp av salt- och sockerkar som fick illustrera Cuba, USA och Sovjet. Han avslutade demonstrationen med ett dramatiskt bom, bom, bom. Vi fick bryta vår idyll och ge oss in till Aten och få tag på någon dag gammal engelsk tidning. Det behövdes inte lång betänketid för att besluta att direkt börja vår bilresa hem genom Europa. Och det blev dramatisk resa inte minst genom Väst- och Östtyskland. Där var vägarna fulla av militärtransporter. Europa har verkligen förändrats dramatiskt under 50 år.

Detta om vad man kan minnas av vad som hände i Sverige och världen 1962, men vad minns jag från mina tre år på läroverket. Jo man minns ju lärarna, åtminstone en del. Jag hörde i förra veckan på radion att Björn Ranelid hade utsett vinnare i hans aforismtävling. Det vinnande bidraget var: Lärarna

stöper framtidens ljus. Och kanske stöpte våra lärare ett och annat ljus, men definitivt inte i samma form. Pedagogiken var i högsta grad individuell.

Jag minns min fransklärare Molly. Jag hade inget annat namn på honom innan jag läste ett tidigare jubileumstal. Han hette faktiskt Alf Lindstedt enligt Göran Hermerén. (Detta är vad jag faktiskt sa när jag höll talet, men jag blev upplyst av mer minnesgoda kamrater att Molly var kemilärare och att min fransklärare hade smeknamnet Jolly. Så jag får be om ursäkt för denna minneslucka.) Jolly inledde den första lektionen med att förklara att han aldrig underkänt en elev. Det var kanske inte det mest studiemotiverande man kan inleda med. Hur som helst så höll han vad han lovade. Trots en underkänd studentskrivning står det B i mitt studentbetyg. Mina franskkunskaper är med andra ord tämligen begränsade, men jag har klarat mig ganska bra i livet med Je t'aim och Partir c'est mourir un peu.

Jag minns Bertil Hansson i historia och samhällskunskap som en utomordentlig inspiratör och att jag på en fest efter studenten klagade på att jag inte fick ännu högre betyg i historia. Han förklarade då att det berodde på att jag hade svårt med årtalen. Det hade han rätt i, men i det test vi gjorde den kvällen under påverkan av destillerade drycker hade jag rätt och han fel.

Harry Hermerén hade jag i kristendoms-kunskap – eller hette det religionskunskap – och filosofi. Han hade ju också skrivit läroböckerna. Jag respekterar honom för att han i sin betygsättning kunde bortse från att jag var en ateistisk, illröd ung man som inte dolde sina åsikter. Jag har t o m indikationer på att han räddade min studentexamen. Den var långt ifrån självklar efter två underkända studentskrivningar i franska och engelska. Jag fick också hälsningar från honom senare i livet.

Rektor Löfqvist minns jag också som en stor humanist, inte minst hans morgonsamlingar med Hjalmar Gullberg. Som Elevrådsordförande fick jag också lite närmare kontakt med honom. Helt lycklig var han väl inte när Arbetet på en löpsedel basunerade ut att "Ystadgymnasisterna super" baserad på en enkät som elevrådet gjort. Men han tog det trots allt med fattning.

Pekka Edfelt minns vi säkert alla – den legendariske 400 meters löparen från Berlin 1936. Han var hård men rättvis och verkligen engagerad i sina elever inte bara på gymnastiklektionerna. Han hade minst samma engagemang på våra skoldanser.

Lektor Hilbert Andersson hade jag i Geografi och hans pedagogik bar definitivt spår av hans militära bakgrund. Jag minns hur hela klassen med unisona armrörelser fick gestalta lågtryck och högtryck. Han var också en sann skånsk patriot. Vi fick bl a lära oss Skåne var Sveriges mest skogklädda landskap och hade Sveriges största järnsmalmsfyndigheter. När det gäller skogen är det kanske inte så svårt att förstå, dels därför, att vi som vi alla vet som bor här, vi har mycket skog åtminstone norr om Eslöv, men också därför att vi i motsats till de s.k. skogslandskapen inte har så mycket sjöar och fjäll. När det gäller järnmalmen är bevisen mer långsökta. Enligt Hilbert förhöll det sig så att den järnmalmsåder som bryts i Elsass Lothringen försvinner under jorden och under Östersjön och kommer upp igen i Fyledalen utanför Tomelilla. Att den inte brutits i Sverige berodde enligt Hilbert på att järnhalten bara är 20 % och vi har haft tillgång till betydligt bättre malmer. Med tanke på den vackra Fyledalen får vi väl hoppas att det förblir så.

Man kan ju fundera över varför man kommer ihåg sådana här rätt meningslösa kunskaper, medan det mesta annat av allt man fick lära sig är spårlöst borta. Men jag har åtminstone kunnat nyttja Hilberts lite udda geografifakta som underlag för en del middags-konversationer.

Jag har ju som framgått minnen från läroverket. Men faktum är att mina starkaste minnen är av det som hände utanför skolan. Jag, liksom rätt många av mina skolkamrater, var inackorderade under gymnasietiden. Det skapade speciella förutsättningar för studierna men inte alltid för läsläsningskvällar. Det fanns annat som lockade. Inackorderingsrummen kan också vara värt några ord. Mitt första rum var uppskattningsvis 6 m². Sängen gick precis in på ena sidan. Men det var å andra sidan en riktig inackordering med matlag, men kanske lite väl inrutat för min smak. Jag flyttade istället upp på vinden hos ett äldre religiöst par i en villa på Surbrunnsvägen. Det påstås att Jussi Björling hade bott i samma hus. Jag delade vinden med en ung kvinnlig frälsningssoldat. Vi hade inget umgänge. Men hennes underkläder som hängde på tork på vinden gav upphov till en del fantasier hos

en sexuellt underförsörjd ung man. Sedan bodde jag också hos några damer på Östergatan som utfordrade med fantastiska frukostar under helgerna.

Mitt stora intresse var politiken. Jag var med och bidade SSU-s skolklubb på läroverket och blev dess ordförande. Vi kunde inte konkurrera med MUF när det gällde medlemsantal, men vi arrangerade en del möten som lät tala om sig. Vi engagerade Olle Länsberg – Sveriges Myckle – för att tala om erotikerna i skönlitteraturen. Han hade ju utkommit med "Käre John". Det var fullsatt på SSU-lokalen på Östergatan – och faktiskt en del lärare närvarande. Lika fullsatt var det när vi hade möte med nynazisten Per Engdahl. Vi var inte rädda för att ta debatten.

SSU-lokalen på Östergatan var mitt andra hem på vinterhalvåret. På sommarhalvåret som började den 1: maj var det SSU:s sommarstuga i sandskogen som gällde.

Så hade jag nära kontakter med Arbetets lokalredaktion inte minst signaturen "Chico". Vad hette han egentligen? Att recensera biopremiärer var ett populärt extraknäck – inget betalt men två fribiljetter. Ystad hade då 4 biografier, så det var tätt mellan premiärerna. Det var väl ingen större konst att skiva de korta recensionerna. Men någon biografägare klagade på alltför kritiska sågningar av de vanligen förekommande Pang-pang filmerna. Om biorecensionerna var tämligen enkla att skriva ner så fanns det också mera krävande skrivaruppgifter på Arbetet. Chico lyckades med lock och pock övertala mig att gå på Ystads teater och recensera en riksteaterföreställning av en Mozartopera. Jag tror det var Figaros bröllop. Jag hade aldrig sett opera förr. Jag tyckte om vad jag fick se och inte minst höra. Men att efter föreställningen gå upp på redaktionen och få ihop en recension av lite längre format var något annat. Jag insåg att jag tagit mig vatten över huvudet. Med hjälp av programbladet och några allmänt hållna positiva omdömen blev det ändå ett alster som jag skickade in till Malmö. Dagen efter kom Ystads Allehanda ut med en nästan sidolång recension av operan, skriven av en musikdirektör – en artikel där jag bara förstod en bråkdel av alla de musiktermer han använde. Med darrande händer slog jag på frukostrasten upp Arbetets Ystadsidor. (Arbetet var på den tiden eftermiddagstidning) Ingen Operarecension fanns där och jag drog en lättnadens suck och tänkte att någon klok nattredaktör insett att man inte kan publicera vad som helst. Ända tills jag slog ihop tidningen och överst på sista sidan kunde läsa en fet tubrik: **Skånepremiär för riksteatern i Ystad**. Sedan följde min s.k. recension. Ridå! Jag har sen dess sett många operor men aldrig recenserat dem offentligt.

Utbildning är väl oftast en bra start för arbetslivet, men arbete i olika miljöer tror jag också kan betyda mycket för en persons utveckling. Vi var en lycklig generation som aldrig behövde ställa frågan om vi skulle få ett jobb utan den fråga som alla ungdomar borde få ställa: Vilket jobb skall jag välja? Vi kunde faktiskt välja också sommarjobb på arbetsförmedlingen. Och de jobben lärde mig mycket. Diskare på Ystads Saltsjöbad först och sedan nattportier, Vaktmästare på Hotell Continental, bryggeriarbetare på Kloster bryggeriet och fångvaktare på Malmöfängelset – alla mina sommarjobb har betytt mycket för mig senare i livet.

Vi var en lyckligt lottad generation. Vi fick en gedigen utbildning och vi fick jobb. Mycket kunskap fick vi med oss från skoltiden. En del har vi haft användning av men det mesta har nog försvunnit in i den stora glömskan. Men sak kan vi väl vara överens om: Vi var smartare än en 5-mte klassare! Åtminstone för 50 år sedan!

Göte Bernhardsson